

Udvandringen fra Aalborg amt 1868-1903

Præsentation af en udvandrerdatabase

ved *Henning Bender*

Indledning

Kristian Hvidts disputats fra 1971 – »Flugten til Amerika« – lagde grunden til en egentlig udvandreresforskning i Danmark. Bogen, der stadig er hovedværket på området, bygger først og fremmest på oplysningerne fra Københavns Politis protokoller for oversøiske udvandrere i årene 1868-1899. Det var en af Kristian Hvidts store fortjenester at henlede opmærksomheden på dette materiale og at gøre det tilgængeligt i en database.¹

Den datateknologi, der var til rådighed i slutningen af 1960'erne – det drejede sig dengang om hulkort og om kostbare kørsler på store, langsomme »datamater« – gjorde det tvungende nødvendigt at prioritere de data, der kunne medtages fra protokollerne. Hvidt medtog derfor kun danskere; men fravalgte personnavne, oplysninger om sidste bopæl, fødested og specifikke bestemmellessteder. Disse fravalg betyder desværre, at Hvidts database ikke kan bruges, når det gælder slægts-, personal- eller lokalhistorie, ligesom den heller ikke kan bruges, hvis man ønsker at undersøge de danske udvandreres pålidelighed gennem en sammenligning med andre landes ud- og indvandrerlister eller folketællinger.

I 1990 tog Det danske Udvandrerarkiv derfor initiativ til udarbejdelsen af en ny udvandrerdatabase der skulle indeholde *alle* oplysninger fra Politiets Udvandrerprotokoller.² Indtil nu (sommeren 1996) har vi nået de 36 år fra 1868 til 1903. Det er denne nye database, der skal præsenteres, med eksempler på, hvordan den kan bruges til at korrigere det internationale materiale og til at skabe forøget viden om udvandringen fra Danmark og fra Aalborg amt.

I. Presentation af udvandrerdatabasen Amerikansk materiale

En dansk udvandrerdatabase må naturligvis ses i sammenhæng med, hvad der i øvrigt findes af udvandrings- og indvandringsmateriale. Det vigtigste oversøiske materiale er ankomstlisterne til USA's østkysthavne, hvoraf de ældste er bevaret fra og med 1820. Disse lister blev udfyldt af indvandrerskabenes kaptajner, der under ed skulle give korrekte oplysninger om hver enkelt passagers navn, alder, stilling og nationalitet.³

Når der findes et så godt materiale, kan det undre, at så mange amerikanske slægtsforskere alligevel går galt i byen, når de skal søge deres europæiske aner på grundlag af disse nationalitetsangivelser. Mistanken om, at der er noget galt, styrkes af, at det i en helt anden sammenhæng er blevet påvist, at der i forhold til indrejseopgivelserne er for mange

mennesker af dansk og skandinavisk oprindelse i de amerikanske folketællinger i anden halvdel af forrige århundrede.⁴ En nærmere kontrol af nationalitetsangivelserne i de amerikanske ankomstlister er dog aldrig foretaget. Det skyldes, at det europæiske sammenligningsmateriale – afgangslisterne – er sparsomt bevarede og svært tilgængelige.

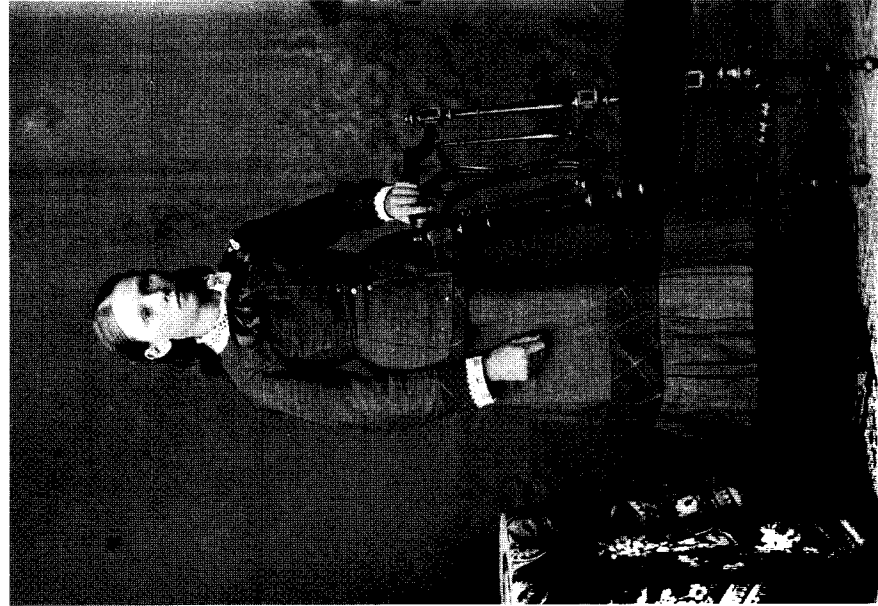
Europæisk materiale

Afgangslisterne fra Hamburg 1850-1934 med ca. 5 millioner udvandrere er de vigtigste. De indeholder både oplysninger om passagererne på de direkte oversøiske skibsafgange fra Hamburg samt på de indirekte udvandrere, der via Hamburg rejste fra andre europæiske havne, især ad ruten Hamburg-Hull-Liverpool. Desværre kan Hamburgmaterialet kun benyttes manuelt med de oprindelige nødtørftige grovalfabetiske navneindgange, idet der ikke findes nogen database.⁵ Afgangslisterne fra Bremen og Bremerhaven er gået tabt, mens afgangslisterne fra Liverpool og andre britiske havne ikke eksisterer før 1890 – og selv her efter er meget vanskelige at benytte.⁶ Set med danske øjne er Hamburglisterne derfor af en ganske særlig vigtighed. Ikke blot fordi de rummer store dele af den ellers helt ukendte danske og slesvigske udvandring i årene 1850-1868, men fordi sammenligninger med de danske lister efter 1868 viser, at der er tusinder af danske/slesvigske udvandrere, der først købte billet til oversøiske bestemmelsessteder efter ankomsten til Hamburg. Disse mennesker er derfor *ikke registreret som udvandrere i de danske politiprotokoller*, der kun omfatter de udvandrere, der købte billet i Danmark fra og med 24.maj 1868 og frem til slutningen af 1930'erne.

Det danske materiale

Efter en række skandaler, hvor godtroende udvandrere blev bondefanget af danske agenter, vedtog Den danske Rigsdag den 1.maj 1868 en streng kontrol. Iflg. loven skulle Københavns Politidirektør godkende og kontrollere alle udvandringsagenter i Danmark og autorisere alle danske oversøiske billetudstedelser. Det skulle ske, hvadenten rejsen foregik direkte fra København til USA eller indirekte via en anden udenlandsk havn. For kontrollens skyld blev oplysningerne fra billetterne kopieret i en række politiprotokoller. Det blev til 90 tykke bind, hvor hver enkelt udvandrer er opført med navn, alder, stilling, sidste faste opholdssted – billettens bestemmelsessted, nummer, udstedelsesdato/år, ud-

»23. August
1884: Nanna
Larsen, Søby«.
I passagerlisten
for 24. august
1884 optræder
hun som Nancy
Larsen, 11 1/2 år
gammel, fra
Hørby i Vendsyssel. Hun ser lidt
ældre ud, og et
opslag i kirkebo-
gen viser, at hun
er født i februar
1871. Når der er
løjet om alderen
skyldes det, at 1/2
pris for børn kun
gjaldt indtil det
fyldte 12 år.
(Foto: H. Tøn-
nies).

vandreragent, samt skibsmann, hvis turen til Nordamerika blev foretaget direkte fra København. Protokollerne er ført overskueligt og ensartet gennem hele perioden, men de er alligevel tidsrøvende at benytte manuelt, da der er tale om to protokolrækker – den direkte og den indirekte – der år for år opfører udvandrerne grovfabetisk efter begyndelsesbogsstavet i efternavnet.⁷

Materialets homogene natur gør det oplagt at kode maskinelt. På Udvanderarkivet har vi i modsætning til Hvidt haft mulighed for at medtage *alle* oplysninger for *samtligt* 286.857 udvandrere, der er opført i perioden 24. maj 1868 indtil maj/juli 1903. Hertil kommer de særlige mormonlister for 1872-1894,⁸ der omfatter 14.126 udvandrere (7.780 *danskere*, 5.327 *svensker*, 965 *nordmænd*, 54 *andre* – samt herudover 550 *missionærer fra USA*), samt Vejlelisten 1879-1887,⁹ der omfatter 4.109 *danske udvandrere*. Udformningen af disse lister afviger stærkt fra politiets og må derfor ikke blandes sammen med en database, hvis vigtigste formål er at gengive Københavns Politis Udvanderprotokoller, nøjagtigt som de er.

Hvad den praktiske inddatering af politiprotokollerne angår, forsynes hver enkelt udvandrer med de 13 mulige grundoplysninger fra protokollerne: efternavn; fornavn; stilling; familiestatus; alder; fødested (først fra 1899); sidste opholdssted; agentens navn; billetts nummer; billetts registreringsdato; skibsnavn (kun ved direkte udvandring); bestemmelsessted og evt. annullering af billet. Det foregår på grundlag af, hvad der faktisk står i protokollen – også når det drejer sig om oplagte fejl eller mærkelige stavemåder. Til gengæld lettes søgemulighederne af yderligere 11 éntydlige sæt hjælpecodes.

Databasens indhold

For årene 1868-1903 er der på denne måde indtastet 286.857 udvandrere, registreret af det københavnske politi. 172.395 *havde dansk bopæl* – 71.045 havde svensk bopæl; 25.491 kom fra USA, men var i reglen, efter navnene at dømme, af dansk oprindelse; 6.900 kom fra Slesvig; 1.948 fra resten af Tyskland; 941 fra Finland; 729 fra Norge; 466 fra Rusland og 883 fra et bredt udvalg af såvel oversøiske som europæiske lande. Endelig fortrød 6.059 inden afrejsen og annullerede den allerede købte og registrerede billet.

91,1% af de danske udvandrere i databasen har således USA som bestemmelsesland (»Ikke-danske« 93,4%), og det er derfor af særlig interesse at sammenholde de amerikanske indvandrelister med den danske

Tabel I: 286.857 udvandrere i Københavns udv.protokoller 1868-1903:

Udvandrere 1868-1903	I alt	Danske	Ikke-danske
Direkte fra København til USA	89.002	63.271	25.731
Indirekte via anden europæisk havn	197.855	109.124	88.731
I alt Københavns Udvanrerprotokoller	286.857	172.395	114.462

Tabel II: 172.395 danske udvandrere fordelt på bestemmelseslande:

Land	Antal	%	Land	Antal	%
USA	157.051	91,1%	Sydamerika	3.238	1,9%
Canada	4.882	2,8%	New Zealand	2.090	1,2%
Australien	3.551	2,1%	Andet	1.583	0,9%

udvandrerdatabase. Det har givet anledning til mange pudsige opdagelser, der rejser tvivl om, hvorvidt man med sikkerhed kan finde sine danske rødder på grundlag af det amerikanske ankomstmateriale.

II. Revision af det amerikanske materiale

Kønsskifte og foryngelseskur på Atlanterhavet

Ifølge ankomstlisten i New York ankom damperen SS Minnesota på 1.950 tons den 28. juli 1869 fra Liverpool via Queenstown (Cork) med 1.139 passagerer. Det drejede sig om: 60 amerikanere, 416 briter og 664 tyskere. Blandt tyskerne var bl.a.:

passager nr. 628: Moren Nielsen, 38 år, mand, arbejder, tysker.

passager nr. 629: Moren Christensen, 22 år, mand, arbejder, tysker.

passager nr. 630: Margrethe Jensen, 27 år, kvinde, spinderske, tysker.

De selvsamme 3 passagerer var 3 uger tidligere – den 8. juli 1869 registreret af Københavns Politi som rejsende til New York på fællesbilletten C 5270. Men i København som:

Billet C 5270: Maren Nielsen, enke, 59 år, Kraglund, Aalborg Amt.

Billet C 5270: Maren Christensen, datter, 22 år, Kraglund, Aalborg Amt.

Billet C 5270: Margrethe Jensen, datter, 27 år, Kraglund, Aalborg Amt.

Men hvordan kan man vide, at »Moren«, en 38-årig mandlig tysk arbejder, i virkeligheden er identisk med »Matren«, en 59-årig dansk enke?

Det kan man kun ud fra de sammenhænge, personerne indgår i, i såvel de amerikanske ankomstlister som i de danske politilister, og kun fordi politiets udvandrerlister er indført i en database.

En sammenligning mellem ankomstlisten for SS Minnesota af 28. juli 1869 med politiprotokollerne i København for den 7., 8. og 9. juli 1869 viser, at ankomstpassegernumrene 231-796 i New York ganske svarer til billetnumrene C5240-C5568 i København. Gennemfører man sammenligningen, person for person og gruppe for gruppe, viser det sig, at 630 af de 664 »tyske« passagerer, der ankom til New York på SS Minnesota, uden al tvivl kan identificeres som: 316 danskere, 292 svensker, 19 nordmænd og 3 slesvigere. *630 af i alt 664 tyske passagerer ombord på SS Minnesota var slet ikke tyskere, men skandinaver!*

Konsekvent fejl?

Fejlagtige nationalitetsangivelser for over halvdelen af et skibs passagerer og forkerte kønsangivelser for 10% af de nordiske passagerer ville måske ikke være så alvorligt, hvis der kun var tale om dette ene skib. Men bedømt på hele andet halvår af 1869, synes der at være tale om en konsekvent fejl, når det drejer sig om de 98 skibe, der ankom til New York og Boston fra Liverpool. 5.705 »tyske« passagerer bærer tydelige skandinaviske navne. Til gengæld er der kun ganske få fejl af denne karakter i de 54 skibsankomster fra Hamburg, mens 108 skibe fra Bremen stort set ikke havde skandinaver ombord.¹⁰

De videre konsekvenser

Hvis det er korrekt, at et stort antal danske indvandrere er blevet registreret som tyske, bør der være flere flere udvandrere fra Danmark til USA, end danskere der ankommer til USA. Sådan forholder det sig da også! Allerede i 1867 – altså året før de danske lister starter – registreres der alene i Hamburg 2.149 danske udvandrere til USA. I USA registreres til gengæld kun 1.436 danske ankomster. Et minimum på 713 danskere er »forsvundet« undervejs!

Tallene for 1868 kan ikke opgøres på grund af lakuner i de danske og tyske lister, men for det første fuldstændige opgørelsesår: 1869 – er der tale om mindst 5.426 danske udvandrere til USA. 4.359 er registreret i København, mens 1.067 danske udvandrere kun er registreret i Hamburg, ikke i København. Over for disse 5.426 danskere, der forlod Europa for at rejse til USA, står kun 3.823 ankomster til USA! Mere end

»31. Maj 1885; Christiansens børn, Aalborg«. Passagertlisten for 2. april 1885 giver lidt mere. Det drejer sig om Line og Franklin Christiansen, på henholdsvis 9 og 4 år, og de rejste med deres mor – Lene Christiansen på 30 – alle fra Aalborg til Utah, USA. (Foto: H. Tønnes).

1.600 er »forsvundet« – eller rettere fejltregistreret. 316 af disse var passagerer på SS Minnesota.

De amerikanske ankomstlister er med andre ord ikke dén sikre kilde til at finde europæiske rødder, som i hvert fald amerikanske slægtsforskere hidtil har troet. Det hjælper ikke amerikaneren at søge efter en mandlig forfar fra Tyskland, når »han« i virkeligheden er en næsten dobbelt så gammel »formor« fra Nordjylland. Alene på SS Minnesota bliver 82 nordjyder til tyskere – 21 fra Aalborg Amt og 61 fra Hjørring amt. Og mindre smigrende – 18 voksne nordjyske kvinder bliver registreret som voksne mænd! Det er derfor heldigt, at vi nu for første gang ikke blot har brugbare oplysninger om de mennesker, der blev registreret som udvandrere fra Danmark fra og med maj 1868 – men også ved noget om materialets begrænsninger.

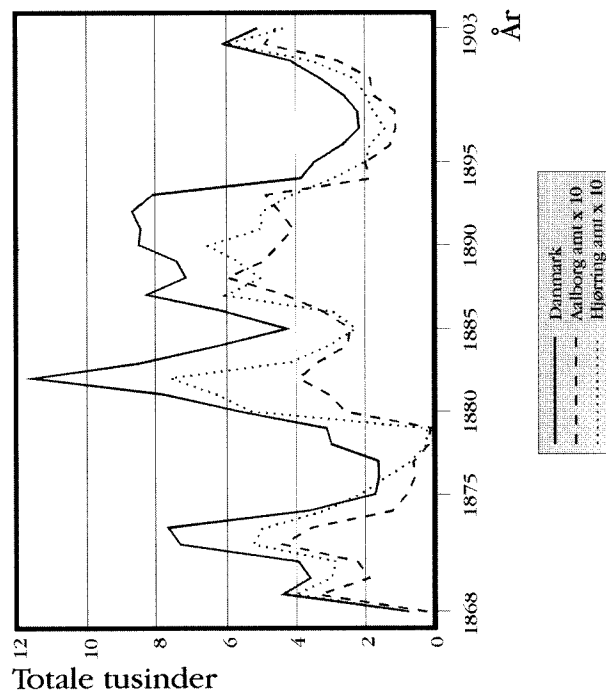
III. Dansk udvandring 1868-1903

Hvis vi skal bedømme dansk udvandring i årene 1868-1903, må vi erkende, at de oversøiske ankomstlister er mangelfulde, og at det danske materiale kun fortæller om de udvandrere, der købte billet i Danmark. Herudover skal der i det mindste for 1869 lægges 25% flere til – nemlig de danske udvandrere, der har købt deres billet i Hamborg og derfor kun er registreret hér. Det nøjagtige tal på danske udvandrere i forrige århundrede kendes derfor *ikke*, ud over at vi ved, at de tilgængelige tal er for små. Disse minimumstal giver en fordeling på landets amter, der viser, at de procentuelle tyngdepunkter for den danske udvandring 1868-1903, beregnet i forhold til det gennemsnitlige folketal efter folketællingerne 1870-1901, er i:

København amt/by

Sjælland, Lolland/Falster og Bornholm (Præstø, Maribo og Bornholms amter) – Østjylland (Århus og Vejle amter) – samt Nordjylland (Aalborg og Hjørring amter).

Dansk udvandring 1868-1903 Aalborg og Hjørring amter

Tabel III. Sidste opholdsamt i Danmark for danske udvandrere 1868-1903

Amt i Danmark	Udvandrer-database			% Folketal 1870-1901
	1868-1903	+ Mormon 1872-1894	+ Vejle 1882-1887	
København amt/by	37.552	1.709	66	9,36%
Frederiksborg amt	2.753	82	4	3,33%
Holbæk amt	6.021	115	2	6,56%
Sorø amt	6.746	394	-	8,03%
Præstø amt	10.409	140	4	10,48%
Maribo amt	13.928	115	17	14,30%
Bornholms amt	5.382	150	3	15,07%
Sjælland m.m.	82.791	2.705	96	9,27%
Odense amt	8.389	132	99	6,40%
Svendborg amt	10.698	52	205	9,11%
Fyn	19.087	184	304	7,68%
Hjørring amt	12.954	560	398	12,87%
Aalborg amt	9.917	1.754	283	11,52%
Thisted amt	6.270	159	86	9,81%
Viborg amt	2.667	147	127	3,07%
Randers amt	4.614	450	45	4,76%
Århus amt	12.022	1.349	366	9,01%
Vejle amt	10.264	297	2.013	11,20%
Ringkøbing amt	3.187	103	116	3,65%
Ribe amt	5.632	72	275	7,64%
Jylland	67.527	4.891	3.709	8,30%
Danmark	169.405¹¹	7.780	4.109	8,6%

På grundlag af databasen kan det endvidere konstateres

- at USA er bestemmelsesstedet for mere end 9 ud af 10 udvandrere.
- at 2 ud af 3 udvandrere er unge erhvervsaktive mænd.
- at landbrugserhvervet dominerer udvandrerens stillingsbetegnelser indtil midt i 1880'erne, mens byerhvervene herefter bliver førende.
- at udviklingen i de årlige udvandrer-tal på lands- og amtsplan er meget parallel:

Udvandringen fra såvel Danmark som Hjørring amt kulminerer således i 1882, mens Aalborg amt først topper i 1888. Men herudover løber udvandringsbølgerne helt parallelt med højdepunkter i begyndelsen af 1870'erne, omkring 1882, i årene omkring 1890, samt i 1902.

Udvandrerdataens styrke er imidlertid ikke blot at fremdrage disse overordnede træk, men ganske særligt, at den for første gang gør det muligt at følge udvandringen fra de enkelte sogne, herreder og amter i Danmark til de enkelte stater, counties og townships i USA. Person for person. Her eksemplificeret ved udvandringen fra Aalborg amt 1868-1903.

IV. Udvandringen fra Aalborg amt 1868-1903 Begyndelsen

17. juni 1868 udkom pjecen »Udvandrerens sande Raadgiver og Veileder« som tillæg til Aalborg Stiftstidende. Pjecen indeholdt en kraftig opfordring til at udvandre:

»Det vil med hver Dag blive den arbejdende Befolkning i Danmark mere indlysende, at Udvandringen bliver en ligefrem Nødvendighed, hvis den ikke vil dele Lod med den store Mængde, der alt er overladt til Communnernes Fattigforsørgelse. Det er ikke som for en Snees Aar siden, at det kun var Enkelte, der vilde forsøge sin Lykke ved Udvandring til Amerika; nei, det er Tusinder og atter Tusinder. I Aaret 1867 mener man, der gik lidt over 9000 bort fra Danmark, for at bosætte sig i de forenede Stater i Nord-Amerika, hvor der i sandhed ogsaa er god Plads, god Fortjeneste, god Fremgang for dem og deres Efterkommere. At Udvandringen vil tiltage er en Selvfølge.

»Den sande rådgiver« var vækkelsesprædikanten, socialisten og rejselederen Abraham Mogens Sommer (1829-1901).¹² Han boede i årene omkring 1870 i Nørre Utrup og afholdt med dette sted som udgangspunkt i hundrevis af møder rundt omkring i Nordjylland. Møderne skulle tjene til at »vække« befolkningen – frikinkeligt, socialt og for udvandrersagen. Sideløbende udgav han månedsskriftet »Emigranten«, med talrige anvisninger på rejsemuligheder og blomstrende beskrivelser af rejsemål i USA. A.M. Sommer vidste, hvad han talte om – han havde allerede krydset Atlanten flere gange som rejsefører for nordjydske udvandrerselskaber – men han havde let til overdrivelser. Når han nævner et udvandrerital på over 9.000 fra Danmark i 1867, kan det ikke bekræftes, heller ikke af Sommer selv, da han bliver spurgt af Justitsministeriet.¹³ Men han har ret, når han fortæller, at masseemigrationen fra

Danmark er mindre end en snes år gammel i året 1868. Udvandringen af større grupper fra Danmark begynder først med mormon-udvandringen fra Nordjylland til Utah midt i 1850'erne, med mormonmissionærer som rejseledere og nyomvendte nordjyder som deltagere.¹⁴

Det kan meget vel være dette grupperejse-system Sommer kopierede som et alternativ i årene omkring 1870, hvor mormonudvandringen fra Nordjylland var allerstørst. Han tilbød sig i hvert fald som rejseleder – under forudsætning af at deltagerne betalte! Rejsemålet var naturligvis ikke »mormonstaten« Utah, men et landbrugsområde i Iowa, hvor familiegupper fra Nordjylland »burde rejse et heelt Dansk Settlement, hvor landsmænd trygt kunne søge til«. Her var landbrugsjorden – ifølge Sommer – så god, at man uden nævneværdig arbejdsindsats høstede hvede 46 fold og majs 800 fold; kornet kunne videresælges for langt højere priser end i Danmark, mens braklægning, gødskning og kalkning af jorden var unødvendig. I dette landbrugs-slatraffenland var der i øvrigt allerede en del nordjydske »afhopper«. Det var folk, der var faldet fra mormonismen undervejs til Utah og var blevet, hvor de var, da de så, hvor dejligt der var i Iowa! Om det skyldes M.A.Sommers agitation eller ej – Iowa blev faktisk, fra og med 1870'erne et af de vigtigste rejsemål for danske udvandrere – og det overhovedet vigtigste rejsemål for nordjydske udvandrere. Da M.A.Sommer dør i Aalborg i 1901, har nekrologen muligvis ret, når det hedder, at »De danske, han direkte eller indirekte har besørgt over havet, må tælles i titusinder«.¹⁵

Da Nordjylland således er en så væsentlig bidrager til den danske udvandring, er det relevant at se nærmere på udvandringen fra netop dette område, når man skal belyse spørgsmål som begyndelsen på den danske masseemigration og dens videre forløb. Vi må også vide, med hvilken sikkerhed vi kan benytte udvandrerdataen. Kan vi eksempelvis regne med, at en udvandrers »Sidste bopæl« i databasen nogenlunde svarer til fødestedet?

Fødested og sidste bopæl

De indenlandske vandringer i Danmark kan ofte være komplicerede. Det gælder eksempelvis ægteparret Mikkel Andersen og Maren Nielsen. De blev registreret som tyskere ved ankomsten til New York med SS Minnesota den 28.juli 1869 fra Liverpool, mens de i København blev registreret som udvandrere fra Niverød, Karlbo, Frederiksborg amt, 9.juli 1869. Men går vi ved hjælp af kirkebøgerne bag denne oplysning, viser det sig, at de begge er flyttet til Niverød fra Ferslev, Aalborg amt, i

»7. Oktober
1884 – Karen
Marie Jensen,
Aalborg«.
Om denne »el-
dre« dame fortæl-
ler listen, at hun
er 50 år og enke.
Bogen i hendes
hånd afslører,
hun sandsynligvis
er mormon og på
vej til Utah. Det
er formentlig
»Mormons Bog«,
som de fleste mor-
moner lod sig fo-
tograve med.
(Foto: H. Tön-
nies).

1867 – mens ægteskabet er indgået i Ellidshøj, 1862. Begge er født i 1833 – han i Malle, Sennels sogn, Thisted amt – hun i Sønderholm. Begge har 5-6 forskellige opholdssteder i Thy og Himmerland i 1860'erne. Der er således tale om udvandrere, der er født i henholdsvis Thisted og Aalborg amter – men som i København bliver registreret som udvandrere fra Frederiksborg amt – og i New York som indvandre- re fra Tyskland! Parret nåede i øvrigt Utah den 1. september 1869. De rejste med den første mormongruppe, der benyttede damp hele vejen: dampskib til New York, og damptog fra New York til Salt Lake City med den transkontinentale bane, der netop åbnede 10. maj 1869. Rej- sen mellem Danmark og Utah, der tidligere tog mindst 7 måneder, tog nu 7 uger! Det var denne transportrevolution, der satte skub i udvan- dringen fra Danmark.¹⁶

Eksemplet viser dog, at man skal være forsigtig med at betragte sidste

bopæl synonymt med fødested. Det almindelige flyttemønster i forrige århundrede var: landdistrikt ⇒ stationsby ⇒ købstad ⇒ udvandring, og det betyder, at de større byer er overrepræsenteret som sidste bopæl i forhold til det antal, der vittetlig var født i disse byer. Der er således langt flere landmænd, der udvandrere med Aalborg by som sidste bopæl, end det antal der med nogen rimelighed kan have været erhvervsaktive landbrugere inden for byens meget snævre grænser.

Forholdet mellem fødested og sidste bopæl kan direkte eftervises fra og med 1899, hvor Københavns Politis Udvandrerlister begynder at op- give fødested, når det afviger fra sidste bopæl. Regner man med føde- sted i stedet for sidste bopæl for årene 1899-1903 er der 10% færre, der er født i Aalborg amt og by, end dem der melder sidste bopæl. Det om- vendte gør sig gældende for Hjørring amt – der er 10% flere udvandre- re, der er født i amtet, end dem der melder sidste bopæl. Helt ekstremt bliver det for Københavns vedkommende. Kun 40% af de udvandrere, der melder København som sidste bopæl, er født her. Vandingerne går altså klart fra landdistrikter/mindre byer til de større byer inden den en- delige udvandring. Det viser sig også inden for amterne. Næsten halv- delen (43%) af de udvandrere, der angiver Aalborg by som sidste bopæl i årene 1899-1903 er godt nok født i Aalborg amt, men uden for Aal- borg by. Udvandringen fra Danmark er ikke et byfænomen – men byen er sidste station inden afrejsen. *Det massive flertal af de danske udvandre- re i forrige århundrede kommer fra landområderne, men de melder ofte de større byer som sidste bopæl.*

Udvandringen fra Aalborg amt fordelt på sidste bopæl

Med 12 udvandrere for hver 100 indbyggere hører udvandringen fra Aalborg amt til blandt de kraftigste i Danmark. Intensiteten blev kun overgået af Bornholms amt med 15 pr. 100; Maribo amt med 14 og Hjørring amt med 13. Men indregnes udvandringsprocenterne i for- hold til befolkningstallene på sogneplan, er der store forskelle fra egn til egn (se kort A).

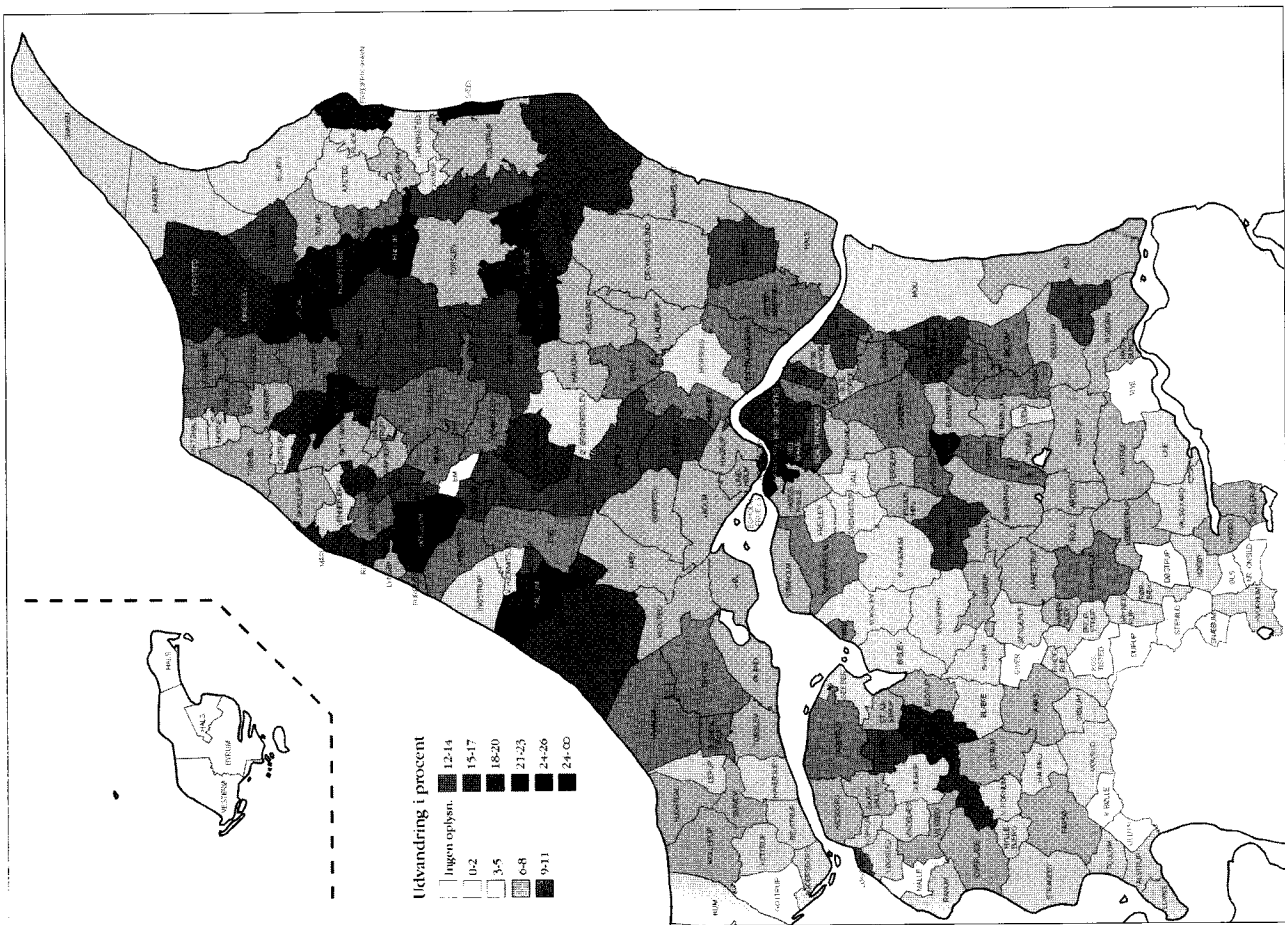
Markeres de sogne, der har mere end 10 udvandrere pr. 100 indbyg- gere, går der et klart udvandringsbælte fra Skelund i syd-øst mod nord- vest gennem det østlige Himmerland. Bæltet passerer Limfjorden ved Aalborg/Nørresundby og fortsætter op over Brønderslev, til det når Vesterhavet ved Løkken. Parallelt hermed er der et udvandringsbælte gennem Vendsyssel fra Kattegatkysten ved Vorsaa langs med Jydskke Ås til Hjørring. I delvis er der et bælte, der begynder midt i Vesthimmer-

land – krydser Limfjorden ved Øland – og fortsætter op over Brovst, hvor det når Vestkysten ved Blokhus. Det er hovedstrukturen – men der er flere isolerede lommer. Ud over byerne – Løgstør og Aalborg/Nørresundby – gælder det f.eks. Gjerding sogn i Høllum herred, der er amtets »topscorer« med mere end 25 udvandrere pr 100.

Disse tal gør sig naturligvis også gældende, når udvandringen i Aalborg amt fordeles på byer og herreder. Tallene viser Aalborg amt som grænseområde mellem det stærkeste jydsk udvandringsamt – Hjørring amt – og de svageste: Randers og Viborg amter. Herrederne mod nord og øst: Kjær, Fleskum og Høllum er stærke, Slet herred mod nordvest er i middel, mens herrederne mod vest og syd Hornum, Aars, Gislum og Hindsted – der grænser mod Viborg og Randers amter – er svage udvandringsområder.

By/Herred	Udvandring 1868-1903	Befolkning 1880	Udvandring i % af befolkning 1880
Aalborg	3.074	14.152	21,7
Nørresundby	269	1.757	15,3
Løgstør	189	1.388	13,6
Nibe	142	1.493	9,5
Høllum h.	775	7.633	10,2
Kjær h.	1.668	17.052	9,8
Fleskum h.	901	9.329	9,7
Slet h.	591	7.874	7,6
Hornum h.	584	9.968	5,9
Hindsted h.	742	12.416	5,7
Aars h.	365	6.132	6,0
Gislum h.	213	6.233	3,4

Ser man på bestemmelsesstederne kan Aalborg amt deles i to dele. Vesthimmerland (Slet, Hornum, Aars og Gislum herreder) og Kjær herred er helt domineret af udvandringen til Iowa. Dog således at Kjær herred også har en udvandring af en vis betydning til Wisconsin, Nebraska, South Dakota og Minnesota. Østhimmerland derimod – (Høllum, Hindsted og Fleskum herreder) har en jævnere fordeling: Der er nogenlunde lige mange udvandrere til Iowa, Wisconsin og Nebraska.

Kort A. Sognekort over udvandringen fra Aalborg amt m.m. 1868-1903. Antal udvandrere pr. 100 indbyggere (Folketælling 1880)

Men disse grove oversigter dækker naturligvis over store forskelligheder fra sogn til sogn. Hvorfor kommer størstedelen af Kansas-udvandrere fra Visborg og Sdr. Kongerslev? Hvorfor tager udvandrere fra Vebbestrup hovedsageligt til Maine? Og hvorfor tager Gjerding-boere særligt til Wyoming?

Disse spørgsmål – og mange flere – kan kun løses ved hjælp af de lo-kalhistoriske studier, udvanderdatabase nu har åbnet helt nye muligheder for. Det gælder både for Himmerland og i Kjær herred såvel som for alle andre dele af Danmark – og Nordamerika! Redskabet er databasens evne til at finde og kombinere et stort antal datoer, navne, aldersangivelser, køn, stillinger, familiestrukturer, opholdssteder, skibe, billetter – samt ankomsthavn og/eller bestemmelsessted.

Forhold mellem ankomsthavn og endeligt bestemmelsessted

USA er det helt dominerende bestemmelsesland for såvel den danske udvandring som helhed – med 91% – som for Aalborg amt i særdeleshed – 94%. Andre bestemmelsessteder er kun repræsenteret med ganske få udvandrere, og udvandringen begrænser sig til ganske få år og grupper. For Aalborg amts vedkommende gælder det:

Australien – nærmere bestemt Queensland – der tegner sig for 185 udvandrere og *New Zealand* for 57. Til begge lande foregår udvandringen i første halvdel af 1870'erne, og der er tale om landmandsfamilier og arbejdere fra Aalborg by. Udvandringen til *Sydafrika* omfatter kun 11 faglærte arbejdere fra Aalborg i 1876/1877. 33 rejser til *Brasilien* i årene 1886/1887 og 24 til *Argentina* efter århundredskiftet. Kun udvandringen til *Canada* er med 324 af en vis betydning. Halvdelen er landbofamilier med de danske bosættelser i New Brunswick (New Denmark), Ontario (London) og Manitoba (Winnipeg) som specifikke mål. Resten – hovedsageligt landarbejdere – har billet til Quebec. De er taget videre.¹⁷ Det samme gælder størstedelen af de rejsende, der angiver New York eller Chicago som rejsemål.

I »Emigranten« 1866-1872 advarer M.A. Sommer i hvert fald gang på gang udvandrerne imod at løse billet længere end til New York eller Chicago. Man sparer penge ved først at købe den videre billet til bestemmelsesstedet i USA. I overensstemmelse hermed registrerer Ud-vanderprotokollerne i årene 1868-1903 New York som bestemmelsessted for 38% af samtlige danske udvandrere – Chicago med 14%. Værst er det i årene 1868-1880, hvor mere end $\frac{2}{3}$ af udvandrerne angiver de to byer som rejsemål – bedre efter 1880 hvor det kun drejer

sig om $\frac{1}{3}$. Da det er helt usandsynligt at forestille sig, at over halvdelen af samtlige registrerede danske udvandrere har slået sig ned i New York og Chicago, får vi formentlig et bedre billede af, hvortedes de danske udvandrere fordeler sig i USA, hvis vi ser på, hvordan den resterende halvdel fordeler sig. Det giver i hvert fald en langt større overensstemmelse med antallet af danske indvandrere i de amerikanske folketællinger.¹⁸

Danske Udvandrere fordelt på De 6 vigtigste ankomststater i USA 1868-1903. (New York og Chicago FRAREGNET).

	Aalborg amt	Hjørring amt	Hele Danmark	USA-folket. 1900
Iowa	31,3%	27,2%	17,1%	18,6%
Wisconsin	15,9%	18,3%	17,2%	17,6%
Nebraska	13,1%	9,9%	11,4%	13,6%
South Dakota	7,1%	7,4%	2,9%	5,4%
Minnesota	6,5%	15,6%	15,2%	17,7%
Michigan	3,4%	3,0%	8,4%	6,9%

Når man ser på fordelingen af de nordjyske udvandrere over hele perioden sammenholdt med den danske udvandring i almindelighed, virker det næsten profetisk, når M.A. Sommer allerede i septembernummeret af »Emigranten« 1869, beskrev udvandringen fra Nordjylland således:

»nogle ønske at bosætte sig i Wisconsin, hvor de have Familie, andre tage til Minnesota, dog synes den overveiende Deel at agte sig til Iowa, som ogsaa er det bedste Land og det sundeste Clima. Nogle agte sig til Omaha og andre længere ind ad Nebraska«.

Som udgangspunkt har jeg valgt et kort, udgivet af »Dansk Folkesamfund« i USA i 1899. Det viser fordelingen af danske protestantiske kirker i USA – og afspejler hermed ganske nøje fordelingen af de danske landbrugsbosættelser i USA. Det gælder både de tidlige bosættelser i Michigan, Wisconsin og Illinois fra 1860'erne og 1870'erne – samt de yngre i Iowa og i de østlige dele af Nebraska og South Dakota fra 1880'erne og 1890'erne. Herefter har jeg ved hjælp af databasen fundet de steder, hvor de nordjyske indvandrere er i overtal (>50%) blandt det samlede antal danskere. Det giver en række klare koncentrationer:

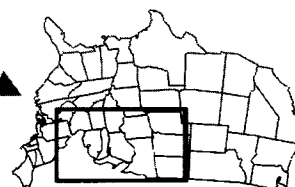
Nordjyske kolonier i USA Iowa (Elk Horn)¹⁹

Af 12.354 danske udvandrere, der løste billet til Iowa, kom mere end hver fjerde (27%) fra Nordjylland (Aalborg amt 1.120 – Hjørring amt 1.411). Danskerne spredte sig ganske vist forholdsvis jævnt ud over det frugtbare prærieland, men ikke mindst takket være nordjyderne, opstod der alligevel koncentrationer, der betød, at man i enkelte områder kunne tælle op imod 90% danskere. Sådanne steder var dansk hovedsproget langt op i dette århundrede. Det gjaldt først og fremmest »The Danish Villages« – nabobyerne Elk Horn og Kimballton – hvor »Det danske Indvandrer museum« åbnede i 1994. Tegner man med Elk Horn som centrum en cirkel med en radius på ca. 30 km., finder man inden for denne cirkel ca. 5.000 mennesker, der er født i Danmark iflg. 1900-folketællingen. Tallet er omtrentligt, idet cirklen kun omfatter *dele* af Audobon, Cass, Pottowatamie og Shelby counties i det sydvestlige Iowa, hvortil kommer, at en del danskindede slesvigere meddelte Danmark som fødested, uanset at de juridisk set er født i Tyskland. Hvad udvandrerdatabasen angår, registrerer den hverken disse slesvigere eller danskere i Elk Horn, der kun havde meldt New York eller Chicago som bestemmelsessted, eller de der var flyttet til Elk Horn fra andre steder i USA. De kan kun identificeres ved en sammenligning mellem folketælling og database, person for person, da de amerikanske folketællinger kun oplyser fødeland, ikke sidste bopæl inden afrejse.

Ikke desto mindre finder vi 2.312 udvandrere i databasen, der angiver småbyerne omkring Elk Horn i Iowa som bestemmelsessteder.²⁰ Blandt disse kom 631 fra Aalborg amt og 541 fra Hjørring amt – således at Nordjylland er repræsenteret med lidt over halvdelen (51%) af registrerede danske indvandrere til den største samlede danske landbrugsbosættelse uden for Danmarks grænser siden Vikingetiden! Disse nordjyder kom særligt fra Vesthimmerland og grænseområderne mellem Kjær herred og Hjørring amt, og det er derfor fristende at se en sammenhæng mellem den agitation M.A. Sommer drev fra Nørre Utrup for udvandring til dette hjørne af Iowa – og den faktiske nordjyske dominans.

Iowa i øvrigt

De særlige nordjyske bebyggelseskoncentrationer i resten af Iowa er mindre – de findes særligt i de fem nabobyer Emmetsburg, Ruthven, Milford, Spencer og Hull i det nordvestligste Iowa, langs med hovedbanen fra Chicago-(Seattle). Til disse byer kom 333 danskere, hvoraf 189

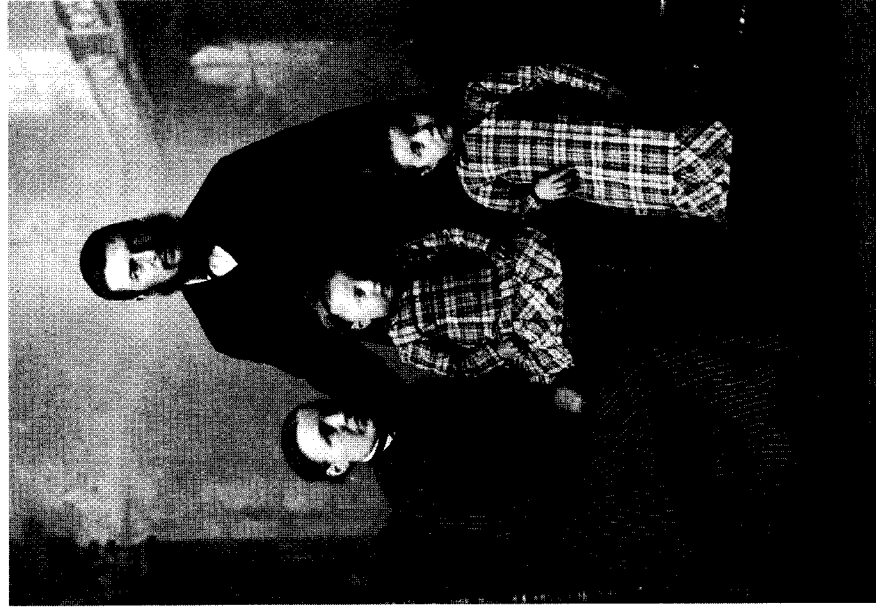

Kort B. Kort over nordjyske bosættelser i USA
Områder hvor >50% af de danske indvandrere er fra Nordjylland.

(57%) fra grænseområdet mellem Kjør herred og Hjørring amt: Vods-kov, Vadum og Aaby – samt Try og Jetsmark. Andre, fra de samme dele af Nordjylland, tog lidt længere med jernbanen. De skulle til Viborg i South Dakota.

South Dakota (Viborg)

Søger man i databasen på Viborg i South Dakota og på de omkringliggende stationsbyer: Centreville, Hurley, Yankton og Dell Rapids – finder man med andre ord en tilsvarende nordjysk koncentration af udvandrere fra sognene på begge sider af grænsen mellem Aalborg og Hjørring amter. Udvandrerne er simpelthen taget videre med toget mod vest, efterhånden som jorden langs banen blev optaget mod øst i

»23. Maj 1888.
J.C. Olsen; Grup-
pev.
I passagerlisten
fra 24. maj 1888
fra København
før afgang til
New York via Li-
verpool, får man
bedre besked. Det
drejer sig om
landmand Jens
Christian Olsen,
29 år fra Tolstrup
i Vendsyssel, plus
konen Christine,
24 og dørene
Oline, 4 år ig
Georgine, 2 år.
(Foto: H. Tøn-
nits).

Iowa i 1880'erne. Af Viborgområdets 835 danske indvandrere kommer 271 fra Aalborg og 276 fra Hjørring amt – altså i alt 66%. Det var en koncentration af danskere, der var stor nok til, at man den dag i dag finder danske grundlovsfester, folkedans og æbleskiver i Viborgområdet i South Dakota. Man vil endda kunne træffe enkelte ældre, der taler nordjysk, som man gjorde det ved århundredskiftet.

Andre nordjyske bosættelser

Hvis man fravælger de småsteder, der kun har nordjysk koncentration, fordi en enkelt eller to større familier fra Nordjylland har slået sig ned på stedet – familier talte dengang ofte op imod en halv snes medlemmer – er der stadig en række mindre koncentrationer i Midtvesten:

I *Illinois*, Iroquis County – lidt syd for Chicago finder man tre små byer. Chebanese, Clifton og Gilman med 238 nordjyder ud af 335 dan-skere – altså 71% – fordelt med 110 fra Aalborg og 128 fra Hjørring amt. Som det kunne ventes så langt østpå, fandt indvandringen sted al-lerede i første halvdel af 1870'erne og bestod i øvrigt hovedsageligt af folk fra Aalborgs vestlige og nordlige opland.

Længst mod syd i *Wisconsin*, Rock County, finder man den lille by Clinton – hvor 42 af 48 er nordjyder (19 fra Aalborg, 23 fra Hjørring) – men undersøgelsesformen tilslører naturligvis, at der også kan være mange nordjyder i områder, hvor de blot ikke udgør over halvdelen. F.eks. i *Racine* i *Wisconsin*, hvor man finder 1.128 nordjyder (30%), ud af af 3786 danske indvandrere. Tilsvarende gælder andre større byer i »danske-bæltet«. De nordjyske udvandrere til de byer kommer, som man kunne vente, oftest fra Aalborg, Hjørring og Frederikshavn og er allerede før afrejsen beskæftiget i byerhverv.

Også religiøse forhold spiller en rolle. *Utah* er således den stat i USA, der i vore dage har flest indbyggere af dansk oprindelse – næsten 10%. Det skyldes naturligvis mormonindvandringen. Hvad baptisterne an-går, der ligesom mormonerne stod meget stærkt i Nordjylland, præger de indvandringen til *Minnesota*, der ellers ikke er en typisk nordjysk indvandrerstat. Det skyldes, at hovedsædet for den danske baptistkirke i USA lå i *Albert Lea*, i det sydligste Minnesota ved grænsen til Iowa. Af 1.299 danske indvandrere til Albert Lea, er 680 nordjyder – altså 52% – (211 fra Aalborg og 469 Hjørring). Størstedelen kom fra et bredt bælt langs Kattegat mellem Hals og Frederikshavn.

Således kunne man blive ved, men jeg vil ikke tage fornøjelsen fra de lokalhistorikere, der for eftertiden vil kunne kortlægge udvandringen

fra deres egne sogne. Både med tal og individuelle historier. Begge dele kan vi nu tilbyde på Udvandrerarkivet. Både de »hårde« facts, der kan bruges til at strukturere fremstillingen: tal, procenter, personnavne, bopæl, alder, stilling og bestemmelsessted fra databasen, og de »blødere« oplysninger, der kan give undersøgelsen fylde og et menneskeligt aspekt. Det kan findes i de mange breve, erindringer, billeder og bøger, der findes på Det danske Udvandrerarkiv i Aalborg. God fornøjelse!

Afslutning

Jeg har nu præsenteret en database, der omfatter alle de udvandrere, der er nævnt i Københavns Politis Udvandrerprotokoller 1868-1903. Da databasen medtager alle protokollernes oplysninger, håber jeg at have demonstreret, hvorledes der åbner sig en lang række nye muligheder; det gælder ganske særligt søgemulighederne på personer og steder. For første gang kan det danske udvandrer materiale sammenholdes og sammenlignes med ud- og indvandrerlister i andre lande og med folketællingerne i Nordamerika. Det giver et langt bedre grundlag end tidligere for at beskrive den danske udvandring.

Hertil kommer, at slægtsforskere i udlandet kan få langt fyldigere og mere præcise oplysninger om, hvornår deres danske forfædre udvandrede, og hvorfra de kom. Det vil give dem en bedre indgang til de relevante danske kilder. Samtidigt vil danske (og svenske) slægtsforskere kunne følge deres udvandrede slægtninge.

Endelig vil lokalhistorikere – både i Danmark og i de oversøiske områder, hvortil udvandrede drog – kunne bruge databasen til undersøgelser på person- og lokalitetsplan. Lokaltiteterne vil kunne afgrænses efter eget valg, og der åbner sig helt nye muligheder for et samarbejde danske og oversøiske lokalhistorikere imellem, omkring de mange mennesker eller grupper, der rejste fra ét lokalsamfund i Danmark til et andet lokalsamfund på den anden side af havet. Hvem var de? Hvor gik de? Hvor taget, og hvordan gik det dem i det fremmede?

Disse nye muligheder betyder naturligvis, at databasen ikke blot bør være tilgængelig på Udvandrerarkivet. Udvandrerdata skal kunne bruges af alle, der har lyst. Sammen med Dansk Data Arkiv og Statens Arkivers Filminningscenter, er udvandrerdata nu lagt ud på Internettet sammen med en scannet udgave af de originale udvandrerprotokoller. Det er derfor nu muligt både at se og søge i databasen og at kontrollere den, ved at trække originalmaterialet frem på skærmen. Jo flere

fejl der herefter bliver opdaget og tilbagerapporteret, jo bedre bliver databasen. Brugerpotentialet er stort – allerede nu er der mere end 70 millioner mennesker, der bruger Internettet og blandt disse er der en betydelig del af de 2 millioner mennesker, der regner sig som efterkommere af danske indvandrere til Nordamerika. Der er herigennem lagt op til hidtil uanede muligheder i arbejdet med lokalhistorie – på tværs af alle grænser!

For de der ønsker at prøve, er udvandrerdata basens Internetadresse:

<http://www.cybercity.dk/users/lccc13656>

og skulle denne adresse blive ændret p.g.a. en mulig opkobling til Aalborg Kommunes kommende server, vil udvandrerdata basen og enkelte folketællinger stadig være at finde på:

<http://ddd.sa.dk>

Noter

1. Kristian Hvidt: Flugten til Amerika eller drivkræfter i masseudvandringen fra Danmark 1868-1914. (Århus 1971). Jfr. desuden Dansk Data Arkiv, DDA-0670. Data materiale: Dansk oversøisk udvandring 1868-1900 (Kristian Hvidt), (Odense 1991).
2. Den tekniske del af databasen er opbygget af civilingeniør Jesper Lars Opstrup, mens ansvaret for den indholdsmæssige del varetages af arkivar Hanne Løkken Toft. Begge på Lokalhistorisk Arkiv for Aalborg Kommune, hvor de fortsat arbejder med databasen.
3. Walther D. Kamphoefner: »The Volume and Composition of German-American Return Migration«, i R. Vecoli og S.Sinke: A Century of European Migration (Urbana 1991), s. 296.
4. Michael Tepper: Passenger Arrival Records (Baltimore 1993). Originalisterne er deponeret på Temple University, Balch Institute, Philadelphia, Pennsylvania – hvor en database »Germans to America«, er etableret med ringe held. Jeg har i det følgende benyttet mig af det fuldstændige kopisæt der findes på Institut für Politikwissenschaft II, Carl von Ossietzky Universität i Oldenburg, Tyskland.
5. Staatsarchiv Hamburgs, ABC-Strae 19, Hamburg – Auswanderungsamt VII: Direkte lister 1850-1934 (undtagen 1914-1919), indirekte lister 1854-1910. Jfr: Jürgen Sielemann: Lesser known Records of Emigrants in the Hamburg State Archives (Avooyaynu, VII, 3 (New York 1991)). Hamburglisterne er for årene 1850-1882 anskaffet på mikrofilm på Udvandrerarkivet i Aalborg.
6. The Public Record Office, Kew, London – BT 27 – Passenger lists Outwards 1890-1960 – der dog först indeholder hjemstedsoplysninger og nationalitet for ikke-britiske passagerer fra og med 1922.
7. Landsarkivet for Sjælland, Københavns Politis Udvandresager, 59-196. Skibsekspektioner vedr. direkte udvandring. Og udvandresager – 19-20: 1868; 21-31(-58) – Direkte udvandrere; lb.nr. 198-219(-248) – Indirekte udvandrere.

8. Landsarkivet for Sjælland, Københavns Politis Udvandrsager – 197 – Skibeckspektioner vedr. mormonudvandring 1872-1894. Før 1872 findes typiske mormongrupper i de almindelige lister over indirekte udvandring.
9. Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg – Vejle Byfoged – B-69-7244 – Sager vedr. Udvandringsvæsenet.
10. Da passagerlisten blev skrevet ombord på grundlag af billetterne før ankomst, og fejlene ikke forekommer på danske og tyske skibe, må fejlen være britisk. Årsagen kan simpelthen være, at de britiske kaptejner, ligesom nutidens slægtsforskere, har haft problemer med at læse »gotisk« håndskrift. I Storbritannien og USA har man altid benyttet latinsk skrift.
11. Når jeg regner med 169.405 danske udvandrere i amtsfordelingen, skyldes det, at der fra de 172.395 der melder sidste opholdssted i Danmark, skal trækkes de 2.990 der angiver stednavne, der ikke kan placeres på amt. Lyngby, Valby og Tåstrup m.fl. kan ligge mange steder i landet hvis man ikke kender amtet.
12. Dansk Biografisk Leksikon, 3.udgave, XIII, s.547-46. A.M.Sommers pjecer vedr. udvandringen – herunder månedskriftet »Emigranten«, findes på Udvandrerarkivet.
13. Landsarkivet for Sjælland, Københavns Politis Udvandrsager, Diverse.
14. William Mulder: »Homeward to Zion« (Minneapolis 1957)
15. Emil Larsen: Urovækkeren Mogens Abraham Sommer, Kirkehist. Studier, 2 rk., 17 (1963), s. 137. Jfr. Nordjyllands Arbejderblad 6. og 7.februar 1901.
16. Historical Archives of LDS, Salt Lake City, Utah – Scandinavian emigration records, D1867-1869.
17. Henning Bender: »Dansk Udvandring til Canada 1868-1901«
18. Erik Helmer Pedersen: »Drømmen om Amerika« (1985), s.105ff.
19. Jerre Mackintosh: »Danskere i midtvesten. Elk Horn-Kimballton bosættelsen 1870-1925« (København 1993).
20. Bestemmelsessteder i Iowa der viser en voldsom overrepræsentation for nordjyske indvandrere er Anita, Atlantic, Audobon, Avoca, Brayton, Exira, Harlan, Marne, Minden, Neola, Panama, Portsmouth, Shelby og Walnut – (alle i Audobon, Cass, Pottawatamie og Shelby counties).

Illustrationer

Heinrich Tønnessamlingen på Lokalhistorisk Arkiv for Aalborg Kommune omfatter 264.000 bevarede glasnegativer for årene 1863-1974 med tilhørende bestillingsprotokoller. Disse billeder med person- og stednavne, samt datoer og negativnumre er nu indført i en elektronisk database for perioden frem til århundredskiftet. Samkøring mellem Tønness-databasen og Udvandrerdata-basen har for årene 1880-1892 vist, at der findes 468 fotografier af nordjyske udvandrere, der lod sig fotografere hos Tønness på Nyørv 8 i Aalborg kort før afrejsen fra København. Det er bl.a. et lille udvalg af disse udvandrerfotografier, der illustrerer denne artikel.

Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred er stiftet 1912. Samfundets væsentligste opgave er at udgive årbogen »Fra Himmerland og Kjær Herred«, der er udkommet siden 1912. Ligesom landets øvrige lokalhistoriske samfunds årbøger bringer den artikler, der belyser egnens historie, meddeler oplysninger om egnens historiske steder og indeholder fyldige oversigter over litteratur om Himmerland og Kjær Herred.

En anden betydningsfuld opgave består i at arrangere historiske ekskursioner og lade afholde historiske og kulturelle foredrag.

Endvidere har vort selskab med mellemrum udgivet selvstændige skrifter. I 1968 således »Aalborg Bindingsværk« af docent Hans Henrik Engqvist. I 1970 »Aalborg malere i 500 år« af konservator Sylvest Grantzau. I 1978 udsendtes »Vor Frue Kirke i Aalborg« af overlærer Svend B. Olesen.

Det Kongelige Landhusholdningsselskabs Beskrivelse af Aalborg Amt, udgivet i 1832 ved C. Christensen genoptryktes i 1979.

I anledning af Historisk Samfunds 75 års jubilæum i 1987 udsendtes i fotografisk genoptryk »Lærstrup og Axelsøns Dagleger fra det 16., 17. og 18. Aarhundrede«, udgivet i Aalborg ved Ignatius Becher i 1813.

I samarbejde med Aalborg Historiske Museum og med Landsforeningen Danske Folkedansere har vort selskab i 1992 udgivet »Landlege tekstiler fra Himmerland og Kjær Herred« af tekstilforskeren Gitte Nødskov.

FRA HIMMERLAND OG KJÆR HERRERED

1996

FRA HIMMERLAND OG KJÆR HERRERED

1996

Udgivet af

Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred